

2001. – № 25-26. – Ст. 131.

3. Бажанов М. І. Кримінальне право. Особлива частина / М. І. Бажанов. – К., 2006. – 348 с.

4. Тацій В. Я. Кримінальне право. Загальна та Особлива частини / В. Я. Тацій. – К., 2008. – 534 с.

5. Мельник М. І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – К., 2005. – 1241 с.

6. Байда А. О. Відповідальність за незаконну лікувальну діяльність: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А. О. Байда. – Х., 2006. – 215 с.

УДК 343.9 (043.2)

Кидонь Т. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Тодосієнко А. О., старший викладач

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЖІНОК, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ЗГВАЛТУВАННЯ

Як показують матеріали багатьох досліджень, дані слідчої та судової практики, важливе кримінологічне й криміналістичне значення для оцінки розвитку ситуації, розслідування й кваліфікації насильницьких злочинів має питання про поведінку жінок, які стали жертвами такого злочину, як згвалтування.

Відповідно до статті 152 Кримінального кодексу України згвалтування – це статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи [1]. Проте, чи завжди уся вина лежить на злочинцеві? Адже саме поведінка жертви у багатьох випадках провокує особу злочинця на вчинення даного злочину.

Звісно ж, стати жертвою злочину можливо і не провокуючи злочинця, але не можна виключати роль потерпілої, жертви у вчиненні злочинів.

Згвалтування – специфічний злочин у низці відносин. Ця специфіка пов'язана і з об'єктом зазіхання, яким є статева недоторканність жінки, і з однорідним складом потерпілих, якими можуть бути переважно особи жіночої статі.

Стосовно віку жертви можна стверджувати про наступний розподіл жертв згвалтування за віковими групами. Дівчата до 14 років стали жертвами згвалтування у 1,5 % випадків, а у віці з 14 до 18 років – 25 % випадків. Жінки у віці від 18 до 30 років зазнали такого насильства у 70 % випадків, старше 30 років стали жертвами гвалтівників у 3,5 % випадків від загальної чисельності згвалтувань [6, с. 237].

Відокремлення найбільш віктимної групи жінок у віці 18-30 років

насамперед пов'язане з тим, що саме на цей вік приходить розквіт фізичного розвитку і максимальна соціальна активність жінок [2, с. 181-182]. Це підтверджується і таким спостереженням, що у більшості випадків жертвами зґвалтування стають незаміжні та розлучені жінки. У ході дослідження виявлена наступна особливість: жінки, що мають родину і дітей, частіше стають жертвами нападу незнайомого, випадкового гвалтівника. Це обумовлюється тим, що зазначена категорія жінок має менше можливості (бажання) знаходитися у криміногенних місцях і компаніях, де існує реальна небезпека стати жертвою насильства, у тому числі сексуального, тобто своєю поведінкою у більшості випадків така жінка виключає можливість «ситуаційного (дозвільного)» зґвалтування.

Говорячи про віктимність жінок з точки зору можливого зґвалтування (раніше знайомими людьми або з їхньою участю), слід зазначити, що у ряді випадків серйозне криміногенне значення має репутація жінки, як доступної або нерозбірливої у знайомствах і статевих зв'язках. Виходячи з подібної репутації жертви, гвалтівник майже завжди розраховує на те, що жертва не буде звертатися із заявою до поліції, тому що: а) для жертви це не занадто значима подія, у зв'язку з чим, будучи раніше кимсь зґвалтованою, вона не сповістила про це у правоохоронні органи; б) жертва не хоче розголошувати про себе які-небудь факти, побоюючись «поганої слави» [3, с. 122].

Між злочинцем та жертвою у ході вчинення злочину виникають певні взаємовідносини, важливу роль у яких відіграє поведінка жертви як безпосередньо перед зґвалтуванням, так і під час його вчинення. У зв'язку з цим, такі науковці-кримінологи, як А. П. Чуприков, Б. М. Цуприк, Ю. М. Антоніна, Д. В. Ривман, Ю. В. Кадонцев розділяють жертв зґвалтувань на різні групи в залежності від їхньої поведінки та оцінки ситуації [4, с. 92-94].

Частка зґвалтувань, при яких поведінка жертви була позитивною або нейтральною, складає 42,2 %, та частка, де її поведінка створила об'єктивні передумови для вчинення злочину, склала 33,6 %. Провокуючий характер поведінки потерпілої мав місце у 24,2 % випадків. Таким чином, своєю поведінкою потерпіла провокувала (активна віктимна поведінка), або сприяла вчиненню зґвалтування (пасивна віктимна поведінка) у 57,8 % випадків [6, с. 236].

Розглянемо характерні форми віктимної поведінки жертви зґвалтування:

— коли особа перебуває у стані алкогольного (наркотичного або іншого) сп'яніння, а саме вживання алкоголю сприяє збільшенню агресивності злочинця, зниженню контролю, розгальмування статевих потягів тощо, також штовхає жертву на аморальні, неприпустимі провокаційні вчинки, знижує пильність, критичне сприйняття ситуації, можливість чинення опору;

— знаходження жертви у компанії малознайомих людей. Це стосується випадкових знайомств, тобто на вулиці, дискотеці, магазині, кав'ярнях з наступним вживанням спиртних напоїв, відвідуванням квартири гвалтівника, відлюдних місць тощо;

— перебування у компанії знайомих людей у так званій ризикованій ситуації, тобто коли існує реальна можливість сексуального нападу. Така ситуація може складатися з таких обставин, як місце, час і умови, в яких розвивається дія, інтимне або сексуально напружене становище [5, с. 87];

— немало важливим є також зовнішній вигляд жертви. Адже, зрозуміло, що особа, яка вдягає короткі спідниці, яскраво фарбується, своїми діями робить із себе потенційну жертву злочину.

Отже, при вивченні особливостей вчинення злочину, передбаченого статтею 152 ККУ, а саме зґвалтування, не можна виключати вчення про віктимологію. Цей висновок пояснюється тим, що жертва в деяких випадках сама провокує злочинця на вчинення таких дій своєю поведінкою.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

2. Шалгунова С. А. Особа злочинця та ситуація в механізмі виникнення насильницького злочину / С. А. Шалгунова // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2008. – № 4. – С. 179-189.

3. Александров Ю. В. Кримінологія: курс лекцій / Ю. В. Александров, А. П. Гель, Г. С. Семаков. – К.: МАУП, 2002. – 295 с.

4. Антонян Ю. М. Сексуальные преступления. Чикатило и другие / Ю. М. Антонян, А. А. Ткаченко. – М.: Амальтея, 1993. – 320 с.

5. Кадонцев Ю. В. Методика расследования изнасилований, совершенных лицами молодежного возраста (18-25 лет): дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Ю. В. Кадонцев. – Уфа, 2001. – 197 с.

6. Губанова О. В. Соціально-демографічні та поведінкові особливості жертв зґвалтування / О. В. Губанова. // Ученые записки ТНУ. Серия «Юридическая наука». – 2009. – № 1. – С. 235-238.